

VERSCHUEREN, Jozef (Turnhout 24 januari 1889 – Sint-Jans-Molenbeek 25 november 1965).

Werd geboren in een Turnhouts apothekersgezin waar het plaatselijke dialect de gewone omgangstaal was, maar waar eveneens de Franstalige *Le Bien Public* dagelijks werd gelezen. Als leerling aan het Turnhoutse jezuïetencollege werd Verschueren vooral geboeid door het vak aardrijkskunde en door de *Petit Larousse illustré*, die hij veel aantrekkelijker vond dan de louter taalkundige woordenboeken van Van Dale, Koenen en Kramers. Hij bleef afzijdig van Vlaamse actie en van de daar toen bloeiende afdeling van het **Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond**. Na zijn intrede in 1907 bij de jezuïeten in Drongen, waar Latijn en Frans toen de voertalen waren voor Vlamingen en Walen, ondervond hij voor het eerst de druk van de verfransing. Als surveillant aan het Onze-Lieve-Vrouwcollege in Antwerpen (1914-1918) nam hij een groep vurige flaminganten in bescherming tegen de franskiljonse collegeoverheid. Op eigen verzoek ging hij drie jaar in Maastricht theologie studeren (1919-1922), waar hij zich de Nederlandse cultuurtaal eigen kon maken. Hij werd er in 1921 tot priester gewijd. Als aardrijkskundeleraar in Antwerpen (1922-1924) stelde hij een Nederlandstalige atlas voor Vlaanderen samen. Die bestond er toen nog niet, al was aardrijkskunde een van de drie vakken die in het Nederlands onderwezen mochten worden. Zijn *Algemene Atlas voor België* (1924) was dan ook pionierswerk. Na een laatste vormingsjaar in Drongen (1924-1925) bleef hij slechts een jaar als leraar in Gent (1925-1926), omdat hij er "te openlijk flamingant" was. Daarna mocht hij zijn oud plan uitwerken en een encyclopedisch Nederlandstalig woordenboek samenstellen naar het model van de *Petit Larousse illustré*. Hiervoor verhuisde hij naar Brussel, dat hij als een strijdpost voor de Nederlandse cultuur beschouwde. Het eerste deel van zijn *Modern Woordenboek* (van A tot K) verscheen eind 1929, al draagt dit het jaartal 1930 (het werd al in 1929 in *Boekengids* besproken). Het tweede deel van het woordenboek (van L tot Z) verscheen begin 1931. In dit deel stond op de buitentekstplaat 'Landsvlaggen' de vlag van Vlaanderen. Dit verwekte zoveel opschudding dat de oversten van de Belgische ordesprovincie de exemplaren van dit deel uit de handel lieten nemen. Alleen nadat de plaat eruit verwijderd was, mocht het weer verkocht worden. Later bezorgde de uitgever een nieuwe plaat met in plaats van de vlag van Vlaanderen die van Venezuela, die er eerst niet op stond.

Verschueren zette zich ook in voor de vernederlandsing van het Collège Saint Jean Berchmans in zijn woonplaats. Eerste onderhandelingen met Vlaamse ministers en andere prominenten in 1935 bleven zonder resultaat. In 1937 zei de nieuwe provinciaal van de Vlaamse jezuïeten (die intussen een eigen ordesprovincie gekregen hadden) dat de on-

misbare medewerking op het college zelf ontbrak. De toenmalige rector hield zijn been stijf. Met een enquête toonde Verschueren toen aan dat heel wat ouders in Brussel en omgeving Nederlandstalig onderwijs verlangden voor hun kinderen. Pas na de benoeming van een nieuwe rector kwamen er twee Nederlandstalige klassen (1938), die geleidelijk tot een volledige afdeling uitgroeiden. In 1949 werd de geleidelijke opheffing van de Franstalige afdeling aangekondigd en sinds 1954 is het Sint-Jan Berchmanscollege eentalig Nederlands. Het was een persoonlijke triomf voor Verschueren toen daar voor het eerst de leeuwenvlag werd uitgestoken.

Verschueren vond dat de Vlamingen zich voor hun taalgebruik volledig naar de norm van Nederland moesten richten. In 1956 nam hij in zijn woordenboek 43 zogenoemde "ZN-bladen" op, waarin volgens hem ZN niet alleen "Zuidnederlands", maar ook "zeg niet" betekende. Een stokpaardje van hem was de vereenvoudiging van de Nederlandse spelling. Hij wilde een spelling die zo eenvoudig en gemakkelijk mogelijk was, zoals hij in zijn woordenboek van 1956 schreef: "Want correct schrijven is thans niet meer het voorrecht van een bepaalde stand, maar noodzaak voor geheel het volk, dat de algemene ontwikkeling der mensheid deelachtig wordt."

WERKEN: *Algemeene Atlas voor België*, 1924; – *Modern Woordenboek*, 1930-1931; – *Nederlandsch Bibliografisch Woordenboek*, 1931; – *Algemeene Historische Atlas*, 1939; – *Standaard-Wereld-Atlas*, 1947; – *Atlas van België*, 1948; – *Algemene Aardrijkskundige Atlas*, 1949.

LITERATUUR: L. Brouwers, 'Verschueren, Jozef Maria Augustinus', in NBW, III, 1968; – F. Claes, *Jozef Verschueren (1889-1965)* (Vlaamse Toeristische Bibliotheek, nr. 259, juli 1980); – id., *Jozef Verschueren (1889-1965)* (AO, nr. 2420, 5 juni 1992).

FRANS CLAES*